

Віталій Гладун,

старший викладач кафедри філософії освіти,
теорії й методики суспільствознавчих дисциплін,
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

Образи між рядками: ШІ як співтворець літератури

УДК 004.8:[373.5.016:821.09

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2025.2.329675>

Актуальність. Метою освіти є всебічний розвиток особистості, але освіта має в свою чергу швидко реагувати й на виклики сьогодення, тому сучасний освітній процес в Україні трансформується та діджиталізується.

Перед педагогами постає питання пошуку та застосування зручних онлайн-сервісів для організації викладання в школі. У цифровому світі вчителі мають володіти не тільки традиційними педагогічними навичками, а й цифровою компетентністю. Також потрібно пам'ятати, що сучасна учнівська молодь сформувалася в умовах інформаційного середовища, зокрема в результаті масового поширення мобільних технологій та інтернету, тому потребою здобувачів освіти є сприйняття інформації за допомогою яскравих образів, постів, що сприяють процесу засвоєння знань, критичному та креативному мисленню. Без урахування цих змін неможливо організувати ефективне навчання школяра.

Одним із важливих умінь для роботи з учнями з кліповим мисленням є здатність вчителя створювати різноманітні схеми, плакати, засоби візуалізації та змінювати форми роботи на заняттях.

Сучасне покоління дітей найкраще сприймає візуальну інформацію. Тексти, запропоновані учителем, мають враховувати схильність до «кліпового мислення»: їх слід розбивати на логічні фрагменти; ключові моменти мають бути виділені візуально.

Сьогодні використання та впровадження штучного інтелекту (ШІ) в освітньому процесі є актуальним та

вельми важливим. Завдяки швидкому розвитку технологій і доступності різноманітних мультимедійних засобів, використання візуальних елементів стає необхідним для підтримки учнівського розуміння та збереження інтересу до будь-якого предмета.

Штучний інтелект швидко розвивається і має потенціал кардинально змінити те, як ми навчаємось і викладаємо. Сьогодні педагоги почали досліджувати, як вони можуть використовувати його на уроках.

Штучний інтелект може ефективно доповнювати традиційні методи навчання, сприяючи індивідуалізації й адаптації змісту та методів навчання під потреби кожного / кожної учня / учениці. Це дає змогу кожному розвивати свій потенціал і здібності та допомагає забезпечити більш ефективну й усвідомлену освіту.

Технологізація освітнього процесу створює нові виклики для педагогів. З появою штучного інтелекту виникає багато запитань, труднощів і водночас перспектив. Одним із головних питань для освіти є таке: «Чи принесе ШІ нові можливості та як це може змінити освітній процес?»

Штучний інтелект повинен не замінити вчителя на розумного робота, а тільки розширити можливості педагога інтелектуальною системою, зробити її розумним навчальним матеріалом.

Учасники / учасниці освітнього процесу не повинні довіряти будь-яким цитатам або джерелам, не перевіряючи їх самостійно. Якщо вони не впевнені, що ШІ має рацію, слід переглянути навчальні тексти або інші джерела, яким довіряють.

Раніше, щоб створити комікс, потрібні були професійні навички. А сьогодні ви можете створити повноцінний комікс за один урок: він буде крутий, красивий, надрукований, і це магія, яку ви здатні зробити самостійно в класі. Штучний інтелект допоможе згенерувати сценарій, розробити героя. ШІ не зробить за вас творчу роботу, він просто пришвидшить процес там, де ви витратили б багато часу на аналіз та обробку інформації. Штучний інтелект — це шанс

для вчителя перетворити уроки на невеликі пригоди.

Але для цього доведеться відмовитись від зубринь і перейти на проєктний підхід, у якому буде більше творчості і в якому діти нарешті звикатимуть не надавати правильні відповіді, а ставити правильні запитання. Отже, у людей буде значно більше часу для креативності, емпатії, натхнення і створення проєктів.

Крім того, в сучасному світі велика увага приділяється розвитку компетенцій, які дають здобувачам освіти змогу ефективно працювати з інформацією, аналізувати та оцінювати її. Використання засобів візуалізації сприяє формуванню таких навичок, оскільки допомагає бачити, чути, а іноді й відчувати певні процеси та події.

Зміст матеріалу.

Арт-бук з теми «Візуалізація творів Т. Г. Шевченка». Творчість Тараса Шевченка — це не лише слова, а цілий світ образів, символів та глибинних почуттів. У цьому арт-букі ми намагаємося відкрити нові горизонти його творів через візуальну мову.

На вас чекає подорож інтерактивними стежками: від кроссенсів, де ви можете зануритися в сюжет і характери персонажів, до загадкових візуальних ребусів, де кожна деталь розкриває новий зміст.

За допомогою хмар слів, малюнків та загадкових символів ви матимете можливість побачити вірші і вислови Шевченка в зовсім іншому світі. Це запрошення до творчого діалогу між текстом і образом, минулим і сучасністю.

Олег Шупляк, Тараса Шевченко

1. Практична вправа.

Завдання для виконання: прочитати текст за відповідними піктограмами.

Опис завдання:

1. Ознайомитися з візуальним продуктом.
2. Прочитати продукт за відповідними піктограмами.
3. Пояснити асоціації щодо кожного елемента.
4. Сформувати власний приклад до вірша.

Приклад: Думи мої, думи мої...

Думи мої, думи мої,

Лихо мені з вами!

Нащо стали на папері

Сумними рядами?..

Чом вас вітер не розвіяв

В степу, як пилину?

Рис 1. Плакат, створений за допомогою сервісу Canva

2. Практична вправа.

Завдання для виконання: прочитати відомі вислови Т. Г. Шевченка за прихованими візуальними символами.

Опис завдання:

1. Об'єднати в групи учнів.
 2. Ознайомитися з візуальним продуктом.
 3. Прочитати продукт за відповідними символами.
 4. Презентувати свої продукти.
 5. Обговорення.
- Який вислів було найважче розгадати? Чому?
- Який було найлегше? Чому?
- Який вислів ви сформували б по-іншому?

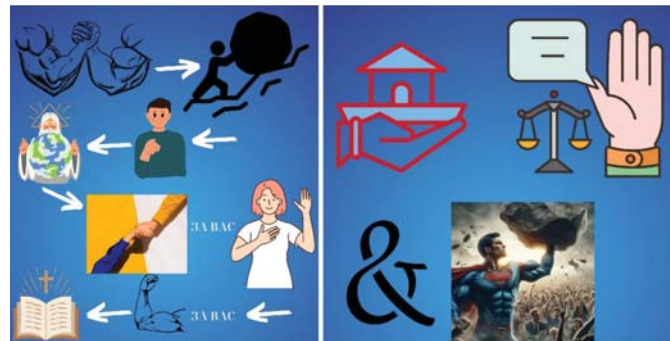

Рис. 2. Плакати, створені за допомогою сервісу Canva

Варіанти відповідей: 1. «Борітеся — поборете, Вам Бог помагає! За вас правда, за вас сила І воля святая!» 2. «В своїй хаті своя й правда, І сила, і воля». 3. «Учіться, читайте, І чужому научайтесь, Й свого не цурайтесь». 4. «Поховайте та вставляйте, Кайдани порвіте І вражою злою кров'ю Волю окропіте». 5. «Свою Україну любіть. Любіть її... Во врем'я люте. В останню тяжкую минуту. За неї Господа моліть». 6. «Нема на світі України, Немає другого Дніпра».

3. Практична вправа

Завдання для виконання: за малюнками визначити твір Шевченка

Опис завдання:

1. Об'єднати в групи учнів.
2. Ознайомитися з візуальним продуктом.
3. Розшифрувати малюнок та визначити твір Шевченка. Обґрунтувати свою думку.

4. Обговорення.

— Які елементи на малюнку відображають ключові ідеї або теми твору?

— Чи передає малюнок атмосферу твору? Чому ви так вважаєте?

— Які персонажі твору могли б бути зображені на малюнку? Як їхні образи співвідносяться з оригінальним описом?

— Як, на вашу думку, малюнок передає події або конфлікти твору?

— Як вибір кольорів, форм і деталей на малюнку підкреслює ідеї твору?

— Що, на вашу думку, створив штучний інтелект самостійно, а що могло бути нав'язане твором?

— Чи бачите ви в малюнку нове трактування сюжету або персонажів?

— Як би ви пояснили цей малюнок людині, яка не читала твору?

— Як цей малюнок співвідноситься із вашими уявленнями про описані події чи образи?

— Чи є відмінності між малюнком і описом у творі? Які саме?

— Що, на вашу думку, вдалося штучному інтелекту в передачі змісту твору, а що — ні?

— Як би ви вдосконалили цей малюнок, аби він краще відображав ідеї автора?

Рис. 3. Малюнки, згенеровані ШІ «Leonardo» та «Playground»

Відповіді: «Думи мої, думи мої»; «Зоре моя вечірняя»; «Рече та стогне Дніпр широкий»; «Садок вишневий коло хати»; «Сон»; «І вам слава, сині гори (уривок з «Кавказ»); «Мені однаково»; «Минають дні, минають ночі»; «Заповіт».

4. Практична вправа

Завдання для виконання: прочитати вірш за малюнками, згенерованими ШІ.

Опис завдання:

1. Ознайомитися з візуальним продуктом.
2. Розшифрувати малюнки та визначити твір Шевченка. Обґрунтувати свою думку щодо кожного елемента твору.

3. Обговорення.

Зазначити, що кожна картинка — це 2–4 рядки вірша.

— Які елементи на малюнку відображають ключові ідеї або теми твору?

— Чи передає малюнок атмосферу твору? Чому ви так вважаєте?

— Які персонажі твору могли б бути зображені на малюнку? Як їхні образи співвідносяться з оригінальним описом?

— Як, на вашу думку, малюнок передає події або конфлікти твору?

— Як вибір кольорів, форм і деталей на малюнку підкреслює ідеї твору?

— Що, на вашу думку, створив штучний інтелект самостійно, а що могло бути натхненне твором?

— Чи бачите ви в малюнку нове трактування сюжету або персонажів?

— Як би ви пояснили цей малюнок людині, яка не читала твору?

— Як цей малюнок порівнюється із вашими уявленнями про описані події чи образи?

— Чи є відмінності між малюнком і описом у творі? Які саме?

— Що, на вашу думку, вдалося штучному інтелекту в передачі змісту твору, а що — ні?

— Як би ви вдосконалили цей малюнок, аби він краще відображав ідеї автора?

ДУМКА

Тече вода в сніс
море,
Та не витікає,
Шука козак свою
долю,
А долі немає.
Пшов козак світ
за очі;
Грас сніс море,
Грас серце
козацьке,
А думка говорить:
«Куди ти йдеш, не
синтавиниш?
На кого покинув
Батька, пеньку
стареньку,
Молюду дівчину?»

На чужині не ті
люде —
Тяжко з ними
жити!
Ні з ким буде
поплакати,
Ні поговорити.
Сидить козак на
тім боці,
Грас сніс море.
Думав, доля
зустрітеться —
Спиткалося горе.
А журавлі летять
собі
Додому ключами.
Плаче козак —
пляхи биті
Заросли тернами.

Рис. 4. Малюнки, згенеровані ШІ «Dream ai»

5. Практична вправа.

Завдання для виконання: розшифрувати кроссенси до творів Шевченка.

Опис завдання:

1. Ознайомитися з візуальним продуктом.
2. Знайти асоціативний зв'язок між сусідніми (тобто тими, що мають спільний бік) картинками.
3. Обґрунтувати свою думку щодо кожного елемента.
4. Обговорення.

Тарас Шевченко
Катерина

1. Українська жінка.
2. «чорні брови», «карі очі», «біле личко».
3. Покритка.
4. Здатна на великі страждання.
5. Щира і проста, чесна і благородна.
6. Зречення батьків.
7. Схильна до божевілья.
8. Безталанна.
9. Поема «Катерина»

Кросенс по персонажу поеми «Катерина»

Літературна освіта № 2 Березень – квітень 2025 року

Таким чином, стверджуємо, що сервіси для генеративного зображення за допомогою штучного інтелекту беззаперечно підходять для використання всіма учасникам освітнього процесу. Вони допомагають учителям створювати професійні та естетично привабливі матеріали, залучають учнів до активного навчання, критичного мислення та розвивають їхні творчі навички. Організація освітнього процесу із використанням нових форм візуального представлення інформації розширює можливості середовища взаємодії учасників цього процесу.

Використання засобів візуалізації на заняттях робить їх цікавішими, збільшує можливість реалізації діяльнісного підходу, оскільки учасники наочно уявляють предмет розмови, а відтак створює сприятливі умови для осмислення запропонованої інформації. Перспективними напрямками досліджень є викори-

стання візуальних елементів за допомогою штучного інтелекту із залученням різноманітних стилів культури і мистецтва.

Список використаних джерел.

1. 22 цитати Тараса Шевченка. Режим доступу: <https://spadok.org.ua/taras-shevchenko/22-tsytaty-tarasa-shevchenka>
2. 27 найпопулярніших поезій Тараса Шевченка. Режим доступу: <https://osvitanova.com.ua/posts/4740-27-naipopuliarnishykh-poezii-tarasa-shevchenka>
3. Сервіс «Leonardo ai». Режим доступу: <https://app.leonardo.ai/>
4. Сервіс «Microsoft designer». Режим доступу: <https://designer.microsoft.com/>
5. Сервіс «Playground». Режим доступу: <https://playground.com/>
6. Сервіс «Word art». Режим доступу: <https://wordart.com/>
7. Тарас Шевченко. Зібрання творів: У 6 т. — К., 2003. — Т. 1: Поезія 1837-1847. — С. 124-126; С. 631-633. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev1.htm>, вільний. — Назва з екрана. — Т. Г. Шевченко «Поезія 1837-1847»

Роксоляна Кохан,

кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри міжкультурної комунікації
та перекладу, Львівський національний
університет імені Івана Франка

«Страшенно» та «неймовірно»: рецептивно-інтерпретаційні маркери самотності в романі Джонатана Сафрана Фоера «Страшенно голосно і неймовірно близько»

УДК 821.09(73)(092)ФОЕР

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2025.2.329677>

Дослідження сучасної світової літератури, серед численних аспектів поетологічного дискур-

© Роксоляна Кохан, 2025

су, зосереджується на пошуку методологічних засад осмислення людини у світі та світу в людині. Характерна для попередніх епох опозиція/дихотомія «людина-світ» у новітньому літературознавчому дискурсі простежує до втілення об'єктивно зумовленої єдності. Наукові дослідження, присвячені існуванню людини як універсальної ментальної парадигми, балансують між поняттями «постмодернізм» (Д. Затонський, М. Кайку, Б. Левіс, Л. Хатчеон, У. Еко, Ж. Бодріар, Ж. Ф. Ліотар, В. В. Лейч та ін.), «метамодернізм» (Т. Вермюлен, Р. ван ден Аккер, Д. Биков, О. Митрошенков, М. Епштейн, А. Кірбі та ін.), «антропологічний поворот» (М. Марковський, О. Галета, К. Гірц, Дж. Маркус, М. Фішер, Е. Саїд, Г. Співак, Дж. Кліффорд та ін.) тощо та методологічними дослідженнями довкола поетологічних і поетикальних «викликів» (О. Галич, Л. Мацевко-Бекерська, В. Пахаренко, М. Моклиця, Т. Денисова, Н. Висоцька, Т. Михед, М. Ткачук та ін.).